

נאמר של עיר

פטריק מודיאנו הולם שוב * יעקוב בסר
ממלכד את „על המשמר“ * לילות ערב במילחמת העולם
הראשונה * שערוריית חולי הנפש וחרותיהם בישראל

תרגום

מישחק כפול

פטריק מודיאנו נולד בשנת 1945, השנה שבה נסתיימה מלחמת העולם השנייה, ולמרות זאת הוא חי בצילה. כל ספריו מעוגנים במלחמה זו, גיבוריו הם בוגדים קטנים, אנשים בעלי זהות מחוקה. מודיאנו זכה לפני כמה שנים בחשוב שבפרסים הספרותיים של צרפת, בפרס גונקור. ספריו רחוב רחניות האפלות, וילה נוגה, שדרת הטבעות וכיכר האטואל אראור בעברית. ספריו עם הנהגות בבחינת יורה יורה לתרות הצרפתית, מודיאנו דואג להזכיר לצופים את אשר הם מבינים לשכוח מאז מלחמת העולם השנייה, את שיתוף הפעולה שלהם עם הנאצים. החדש ראה-אור בתרגום לעברית ספר נוסף מספריו של מודיאנו, מיסמר הלילה * לה * ספר מרתק, תערוכת של רומן בלשי

* פטריק מודיאנו — מיסמר הלילה; עברית: אביבה ברק; הוצאת זמורה ביתן מודן; 104 עמודים.

פסיכולוגי, החושף מסיטות תקופת המילחמה העולמית, ומרכיבים של הרומן החדש הצרפתי, אם כי מעודנים ממנו. גיבור מיסמר הלילה הוא בבחינת אנטיגיבור, ההופך לטוכן כפול — מצד אחד הוא בשירות הגסטאפו ומשתתף הפעולה הצרפתיים, ומצד השני חבר ברשת מחתרת הלוחמת נגד הנאצים.

כבר בפרק הפתיחה מתאר המספר מסיבה של משתתפים פעולה עם הנאצים, סוחרי שוקי-שחור, בעלי מיקבץ של שמות מטרופים לחלוטין, כמו: **ז'אן-פארוק דה-מתוד, האחים שאפושניקוב, רא-שיר פון-רוונהיים** ואחרים. המשרים אוריה של אינטרנציונל של משתתפים-לה ובוגדים. ראשית העלילה מתרחשת ב-פאריס המרוקנת בקיץ הראשון של הכיבוש הנאצי: „אני חולם חלום רע. הכל עוזב את פאריס כחורש יולי. לעת ערב נאספו כפפעם האחרונה על מרפפות בתי הקפה בשאנז'ואלייה וכיער בולון...“

על העיר משתלט הדימוי של הדבר נוסח אלבר קאמי, או כתיאור מודיאנו: „עכברושים המשתלטים על עיר שהיכה עשה שמות ביושביה. הם נותנים לי תעוררתי-שומר, רשיון לשאת נשק ומבקשים כי אחרון, לרשת' כדי לפרקה...“ הגיבור

שואף ליהפך ל„בוגד למופת“. השחיתות והניווט של ימי פרוץ המלחמה מקיפים אותו: „תענוג לזלזל כימי-קיצוב אלה. יודעים מה עשיתי לפניכן? עמדת מול הראי ומרחת על פרצופי כבד-אווז! כבד-אווז! 15,000 פראנק הפרוסה!...“ אורית השוקה-שחור של פאריס מזכירה את על פני פאריס מאת **מרסל איימה** (בגירסה הקולנועית עם ז'אן גאבין העובר את פאריס, עם סוס שחוט ופרוס לפרוסות ב-תוך מזודות).

בהדרגה פורש מודיאנו את רשת הסיפור הלוכדת את הקורא, אם מסיבת השחיתות של הנוכלים וסוחרי השוק-השחור, והמשימה העיקרית של המספר מתבהרת לה: „אני זקוק לך. עבודה רכה לפנינו. אני ואנשי נשארם במחתרת. משימתך שלך: להסתגל לשורות ירי-בינו. להודיע לנו, בפדיות גמורה, מהן כוונותיהם של הנבלות הללו. הוא הב' היר לי הבהר היטב את ההבדל בינינו: לו ולאנשי המטה שלו — המזהר וההרד-איות. לי — המלאכות הבזויות: ריגול ומשחק-כפול. בקורא אותו לילה את, אני תולוגיה של בוגדים מאלקיבורם עד ה' קפיטן דרייפוס, חשבתני שאחרי ככלות הכל המשחק הכפול וכן גם — למה

לא? — הבגידה תואמים את אופי הקוני-דפי. אין כי די תעצומות-נפש להימנות עם הגיבורים...“ וכמוטו למעשיו משנן הגיבור לעצמו משפט שקרא היכנסהו: „הרפתקנות נוצצת, שריח בנייה ורצח נורף ממנה...“

סופר מודיאנו יורה יורה

תוך פרישת תמונת ותיאורי-גוף מר-היבים של פאריס, ממשך המספר בני-סוח עולם התווה והבוגדות שלו ושל החברה הסובבת אותו. ברומנית הוא מתאר את מעסיקיו כ„הרפתקנים, מכצי-עייהפלות, נוכלים, עיתונאים מפוקפקים,

זיקה ספרותית לממון ולתנועת העבודה

החוייה הישראלית

- ב. במתן ביטוי ליצירות סופרים יהודים שאינם כותבים עברית.
- ג. בשימת דגש על ספרות ערבית ופולשתינאית.
- ד. מערכת „עיתון 77“ החליטה להיענות להצעת „על המשמר“ בדבר שיתוף הפעולה בין שני כתבי-העת במסגרת כדלקמן:
  - א. „עיתון 77“ ימשיך להפיץ בעריכתה ובאחריותה של המערכת הנוכחית.
  - ב. צורתו התיצורת, שמו והלוגו של השם יישמרו.
  - ג. „עיתון 77“ יופיע בהוצאת „על המשמר“ וישלח למנוייו בנוסף למכירתו הרגילה והנפרדת. כל ההכנסות, כולל הקצבות מישרד-החינוך, ההסתדרות, מגויים, מכירה ותרומות למיניהן יועברו לרשות „על המשמר“.
  - ד. „על המשמר“ יהיה האחראי על הוצאתו הסדירה של „עיתון 77“.
  - ה. תנאים: „עורך 77“ יועסק על-ידי „על המשמר“ לפי דרגת עיתונאים 9, ויחשבו לו 5 שנות ותק כשנות קיום „עיתון 77“ עד כה. עוזר-העורך יועסק על-ידי „על המשמר“ במישרה מלאה לפי דירוג מתאים. חבר-מערכת נוסף יועסק במחצית המישרה לפי דירוג מתאים.
  - ו. עם ביצוע הקשר בין שני העיתונים יופיע „עיתון 77“ פעם בחודש, בחיקף 64 עמודים, במתכונת עכשווית. עמיסת כרומו צבענית. החומר המערכת והמודעות יודפסו על נייר 70 גרם נפול-עץ.
  - ז. עלות העיתון כיום: דפוס, שכר-סופרים, אדמיניסטרציה, שכר-דירה, טלפון, השמל, כופים לשנה — כ-900 אלף שקל.
  - ח. הכנסות „עיתון 77“ לשנה, הכוללות הקצבות, תרומות, מנויים, מודעות ומכירה: מישרד החינוך 82 אלף שקל; ההסתדרות 30 אלף שקל; מודעות מסחריות, תרומות, מנויים ומכירה כ-750 אלף שקל.
  - ט. אין לי צל של ספק שהקשר, אם יוצר, ישרת מפרות משותפות ל-2 הביטאונים.

עסקן-תרבות בסר התקציב ישפר את הכשו השירי

ברכה, יעקוב בסר ראשיתו של משאומתן זה נעשתה תוך דילוג על קיומו של עורך ספרותי בעל המשמר א' ב' יפה, שהדבר נודע לו. בדרך של אקראי, בנסיעה במונית, עם אחד מעורריו של בסר, כמה מבכירי הכתבים בעל המשמר, אשר נודע להם על קיומו של משאומתן זה, הבחירו, כי אם יש בכוחנו על המשמר לטפח ירחון ספרותי, מוטב היה לו היו מטילים זאת על אחד מעורכי כתבי-העת המשמעותיים יותר של הספרות הישראלית כטימן קריאה או עכשיו.

לסיכום: כאשר הוצג העתק מנוסחו המקורי של מיכתב זה לאחד מבכירי המשר-רים בישראל, הפטיר זה: „זו נצרתו הספרותית המובה ביותר של יעקוב בסר. מה שמאלף בה ביותר, היא באיפו, הוויקה הספרותית הזהה בין ממון ותנועת-העבודה. יחד עם זאת, הוא הפרו מעט-ביאומבים, אבל התקציבים של תעשיות הקיבוץ הארצי, המממי נות את, על המשמר יישפרו לו את הכושר האירי, והוא יוכל לפרנס משוררי-צללים רעבים ללחם.“

השאלה הנשאלת בבית-קפה תל-אביבי מסויים בשבוע האחרון, היא אחת: האם יפול על המשמר במלכוד שטמן לו עסקן הספרות יעקוב בסר, במחיר דרגת עיתונאים 9? מעניין לדעת מה היה מחירו של חיים-נחמן ביאליק לפני דירוג העיתונאים, אם היה בחיים.

בנוף עסקניה-תרבות הישראלים, משמש יעקוב בסר מוזגה מופלאה של עסקן-תרבות פולני מעיר-שדה עם עסקן תרבות דיונופי ממוחה. בסר, יליד פולין, שבה העביר את בחרותו, הגיע לישראל לקראת סוף שנות החמישים, ומצא עד מהרה את נוסחתי-הקסמים של הצלחה בשולי יצירת-האמת של הספרות הישראלית.

את הקומניזם הפולני של נעוריו, המיר בקומניזם ישראלי-יהודי, ואחרי שני ספי-רוני שירה כחושים, שלא הותרו עקבות כלשהם בנוף התרבות המקומי, הצליח להפוך לעורך-הספרותי של קול העט.

אחרי סגירת קול העט שיכנע בסר, כאשר בעיקבותיו נגדירים כמה פרחי-משוררים שהחלב עדיין ניגר על שפתיהם, את יוסי קריים לייסד ירחון לספרות בשם פרוזה. כעבור 4 חוברות, שהיו עמוסות בהגיגי שמאל מרגניים, ציטטות בנאליות וגראפומניה שירית סופולארית, פוטר בסר על-ידי קריים, שדאג למסור את התפקיד ליידיהם המנוסות יותר של גבריאל מוקד, גידעון עופרת, יונה וולך ויורם קניוק — מערכת קולקטיבית, שמאוחר יותר הוח' לפה ביד קריים עצמו.

אלא שחידדק העריכה לא הירפה מבסר. התוצאה היתה פיר-סומו של דיריחון בשם עיתון 77. שבמהלך 4 שנות קיומו לא הביא למיפנה כלשהו ביצירה המקורית בארץ, לא גילה שמות חדשים לספרות ולשירה, טחן וטחן את מי האפסיים, כמו היו הרי צור וגרנית ספרותיים.

במשך ארבע השנים החולפות הצליח בסר, בזכות הפרוזה (לא בשיר ולא חלב) של עיתון 77, לממן את דיריחון, שתפ-צתו היא קרוב ל-1500 עותקים (לפי נתוני המפיץ) ממענקים שבאו ממישרד-החינוך והתרבות (לא ברור לשם מה על מישרד-החינוך להשקיע 82 אלף שקל בשנה בכתבי-עת כזה), ההסתדרות, וקרנות קליטת מתחזים לסופרים המעלייה המיוזרה-אירור-פיה, קרנות לספרות אידיש ואחרות.

כעבור ארבע שנות עריכה החליט בסר שהגיעה שעתו למסד את עצמו ואת עיתונו, והוא הציע ליומון על המשמר הצעה כלכלית, שכתוצאה ממנה יסבסד ויפרנס את עיתון 77, שבהשוואה לכתבי-עת כטימן קריאה, חדרים ועכשיו — הוא חסר משמעות וערכים ספרותיים כלשהם.

הצעה זו של בסר למערכת על המשמר נלחשה בשבוע שעבר בטרקלינים ספרותיים, כאשר היא מעלה גיחוכים על שפי-תיהם של בעלי-שם בספרות ובשירה הישראלים. נוסח של שפית-הכתובה של העסקן בסר למערכת על המשמר, הגיע לנמר של נייר, והוא מובא כאן במלואו:

לכבוד הנחלת „על המשמר“, שלום רב,
לפי בקשתכם אנו מעבירים אליכם ראשי פרקים של הצעת שיתוף-פעולה בין „על המשמר“, „עיתון 77“.

(1) „עיתון 77“ כתבי-עת לספרות אמנות וביקורת נוסד בינואר 1977 על-ידי עורכו יעקוב בסר, ויצא-לאור מטעם אגודת סופרים ואמנים — אגודה עותומנית שלא על-מנת לשאת-רווחים, נבדל מכתבי-עת ספרותיים אחרים במגמתו: לא לשאת-רווחים.